

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176; 071/321-74-15

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO CSMA, pt. *Prawna ochrona środków społecznej komunikacji. Studium kanoniczno-teologiczne*, Warszawa 2016, ss. 256, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, o czym poinformował Dziekan Wydziału w swoim piśmie.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO pt. *Prawna ochrona środków społecznej komunikacji. Studium kanoniczno-teologiczne*, została napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, pod kierunkiem ks. prof. UKSW dra hab. Marka SAJA. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 2-7], wykazu skrótów [s. 8-9], wstępu [s. 10-16], trzech rozdziałów: [I – s. 17-96]; [II – s. 97-166]; [III – s. 167-223], zakończenia [s. 224-227] oraz bibliografii [s. 228-256].

Zanim przedstawię merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO chciałbym wskazać, że zasadniczo i od samego początku podstawowa relacja na osi: mass media a człowiek wiary i Kościoła, a więc między osobami i wspólnotami tych osób realizuje się (przebiega) dwukierunkowo. Dlatego w pierwszym przypadku wszystkie dobrodziejstwa, jak i zagrożenia płynące od strony środków społecznej komunikacji odnoszą się również do każdego wiernego. W takim sensie media mają wpływ na nasze życie indywidualne, życie we wspólnotach podstawowych, na wychowanie młodych, również tych, którzy chcą dzielić charyzmat życia konsekrowanego, mają wpływ na dokonującą się formację ludzką, specjalistyczną tak w początkowej fazie, jak i w jej permanentnym wymiarze, tym bardziej mają wpływ na relacje międzyosobowe w każdej wspólnotie. Przekaz zawarty w środkach społecznej komunikacji często kształtuje świadomość, światopogląd człowieka, jak i struktury, które człowiek tworzy. Natomiast w drugim przypadku: Kościół a mass media – ta relacja musi dotyczyć żywej ewangelizacji, a ściślej sposobów wykorzystania mediów do skutecznego głoszenia Dobrej Nowiny. W tym kontekście należy wskazać na konieczną różnorodność ewangelicznego przekazu, w zależności od tego, kto i w jakim charyzmacie osobowym uczestniczy, czy jako wierny świecki, duchowny, czy też członek instytutu zakonnego,

instytutów świeckich czy stowarzyszenia życia apostołskiego. Patrząc na ewolucję środków społecznej komunikacji należy zauważyć, że *mass media* niejako wykreowały nową kulturą i nowe *wzorze życia*, wpisując się w dynamikę istotną dla przyspieszenia biegu historii, w radykalne przemiany niemal we wszystkich sektorach życia społecznego: w nauce i technice, polityce, w rozumieniu i przeżywaniu religijnych doświadczeń, w systemach produkcyjnych, w medycynie i chirurgii, w transporcie, czy też w sposób najbardziej czytelny w samej ewolucji środków społecznej komunikacji, jak napisał Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio* (nr 37c), kiedy „pierwszym «areopagiem» współczesnym jest świat środków przekazu, który jednoczy ludzkość i czyni z niej, jak to się określa, «światową wioskę». Środki społecznego przekazu osiągnęły takie znaczenie, że dla wielu są głównym narzędziem informacyjnym i formacyjnym, przewodnikiem i natchnieniem w zachowaniach indywidualnych, rodzinnych, społecznych. Przede wszystkim nowe pokolenia wznoszą się w świecie uwarunkowanym przez *mass media*”. Głoszenie Ewangelii za pomocą mediów musi przejść również przez proces personalizacji wartości, winno bowiem przekazywać wiadomości i tworzyć bohaterów. Jestem głęboko przekonany, że we wdrażaniu czynów miłości oraz organizowaniu pomocy biednym, trędowatym, ludziom odrzuconym, o wiele więcej uczyniły bohaterskie osoby, takie jak Matka Teresa i tysiące innych misjonarzy, o których od czasu do czasu świat się dowiaduje i nimi zachwyca, niż opublikowane przez pracowników naukowych niezliczone artykuły i rozprawy, choćby na temat *teologii solidarności lub solidarnego działania*. Teksty te mogą, bez wątpienia, z pożytkiem służyć formacji przywódców i działaczy, lecz nie mają większego wpływu na polu ewangelicznego *świadczenia dzieł miłości*.

Jednakże aktualna literatura przedmiotu w tym temacie i zakresie (tak często interdyscyplinarna) wystarczająco ukazuje, iż problemy integralnie związane z pozycją i rolą środków społecznej komunikacji we wspólnocie ludzkiej są wielowątkowe i wieloaspektowe, co dobitnie zauważył Doktorant w swojej rozprawie, przedstawionej do oceny. Jego analiza naukowa złożonych problemów może stanowić wydatną i specjalistyczną pomoc w uzyskaniu odpowiedzi na liczne pytania z zakresu eklezjologii, prawnej gwarancji dla realizowania teologicznej Misji Kościoła, jak i właściwej dla wszystkich wiernych pozycji kanonicznej we wspólnotach duszpasterskich, czy też możliwości zaistnienia relacji w wymiarze ekumenicznym. Dlatego każdy naukowy trud, który zmierza do bardziej obiektywnego opisanie aktualnego stanu, statusu i dynamicznej roli, znacząco ważnej dla wykorzystania środków społecznej komunikacji w realizowaniu podstawowej Misji Kościoła jest godny szczególnej uwagi.

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO wpisuje się niewątpliwie w działania znaczące i ważne dla rozwoju literatury i opracowań kanonistycznych, w którym Autor z prawdziwą biegłością podjął się chronologicznego uporządkowania nauczania Kościoła nt. środków społecznej komunikacji w perspektywie problemowej, a mianowicie: jako troska o obronę wiary i obyczajów; jako nauczanie dotyczące właściwego używania środków społecznej komunikacji, czy też na płaszczyźnie podstawowych praw tejże komunikacji na każdym poziomie eklezjalnego działania w duszpasterstwie i w realizacji misji poszczególnych wiernych [rozdział I]. W rozdziale II Autor ukazał zakres troski o właściwe używanie środków społecznej komunikacji, postrzegając ją jako wspólny obowiązek wszystkich wiernych, realizowany przez spełnianie specjalistycznych zadań, następnie w sposób analityczny dokonał ukazania

zakresu troski ze strony władzy kościelnej, odpowiedzialności biskupów diecezjalnych i przełożonych kościelnych za ten rodzaj posługiwania oraz wskazał na zadania biskupa diecezjalnego, jako prawodawcy i dynamicznego formatora w Kościele Partykularnym wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy i odpowiedzialnego za funkcjonowanie struktur diecezjalnych w tym zakresie. Doktorant następnie zaprezentował zakres istotnych dla Konferencji Biskupów obowiązków w tym zakresie, jak również wskazał na możliwość posłużenia się środkami społecznej komunikacji jako narzędziami istotnymi dla zrealizowania zasadniczej misji pedagogicznej i katechetycznej w działaniach eklesjalnych, z istotnym i wartościującym przesłaniem zawartym w prawdzie chrześcijańskiej, obiektywnej dla pełnego rozwoju człowieka, jak również wskazał na realne zagrożenia, jawiące się w mass mediach i na możliwość dynamicznej opozycji w postawie hierarchów Kościoła i wiernych. Natomiast w III rozdziale zawarł konieczną dla całościowego oglądu i zrealizowania tezy pracy doktorskiej charakterystykę realnych nadużyć, jakie mogą pojawić się i jakie są obecne w samym korzystaniu ze środków społecznej komunikacji. Dla rzetelnej interpretacji norm kanonicznych koniecznym było dokonanie ogólnej charakterystyki przestępstw przeciwko religii i jedności Kościoła, do popełnienia których przestępca angażował środki społecznej komunikacji. Na bardzo pozytywną ocenę zasługują również szczegółowe rozważania interpretacyjne Doktoranta odnośnie do popełnionych przestępstw, a mianowicie: bluźnierstwa, naruszenia dobrych obyczajów, dokonanej zniewagi przeciwko religii lub Kościołowi, zniesławienie, podżeganie do nienawiści lub pogardy wobec religii albo Kościoła, pogardy jako zachowania przeciwnego prawu i zagadnienie nałożenia sprawiedliwej kary. Ta część pracy doktorskiej, jak i poprzednie rozdziały, wpisują się jako nowatorskie w kanonicznej interpretacji szczegółowych norm, obligujących merytoryczne działania wiernych, którzy pełnią w Kościele urząd sędziego, którzy winni szczegółowo rozeznaczyć – rozpoznać każdy przypadek naruszenia ustawy lub nakazu, do którego została dołączona sankcja karna, a który odnosi się do przywołanych działań przestępczych delikwenta, a następnie sprawiedliwie rozstrzygnąć, a więc wydać orzeczenie w przedmiotowej sprawie w postaci wyroku lub dekretu, zależnie od rodzaju podjętych działań procesowych.

Od strony technicznej rozprawa doktorska ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO została napisana w języku polskim, liczy 256 stron tekstu i metodologicznych komponentów. Kompozycja poszczególnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po wnikliwej lekturze jestem przekonany, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest pracą samodzielną, a sam Autor potrafił wystarczająco przekonać o dobrym, trafnym i precyzyjnym określeniu zakresu badań naukowych, potraktowaniu źródeł i ważnych dla tej specjalistycznej tematyki naukowych opracowań, w większości zagranicznych, mniej znanych w Polsce, co tym bardziej podnosi wartość i walor tego opracowania, istotnego dla rozwoju polskiej kanonistyki. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednolicony, nie zauważyłem istotnych mankamentów, tak w zakresie metodologicznej dokumentacji pod kreską, jak i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Zauważyłem w dysertacji autorską konsekwencję w działaniach Autora i zastosowaną precyzję w przygotowaniu części strony metodologicznej, bowiem Doktorant wykazał oczekiwaną staranność w realizacji koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych i wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy, jak również wielką dokładność i pilność w

zgrupowaniu źródeł, literatury i naukowej dokumentacji w przypisach. Autor dobrze zadbał o wierne stosowanie zasady poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec jedynie kilka nieprawidłowości stylistycznych, czy literówek, co niewątpliwie zawsze udaje się ostatecznie skorygować i co nie ma najmniejszego wpływu na obniżenie waloru merytorycznej wartości tak szczegółowych badań. Również w pozostałych kwestiach staranność Autora jest widoczna, co wskazuje na istotny wkład pracy i staranności praktycznie we wszystkie partie materiału badawczego, jak również o wypracowywanej autorskiej subtelności kanonicznej w prezentowaniu interesujących stwierdzeń w zakresie komentowanych norm kanonicznych. Materiał badawczy został przez Autora rozprawy poprawnie rozłożony i sam temat jest inspirujący, zwłaszcza w kontekście naukowego poznania i uporządkowania obfitego dorobku w zakresie kanonicznych działań samych Papieży, instytucji na poziomie Stolicy Apostolskiej i Kościołów Partykularnych, pod ustawodawczą pieczę biskupów diecezjalnych. Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest bardziej niż wystarczająca, wyczerpuje niemal kompletną bazę (zwłaszcza zagraniczną – włoską), istotną dla merytorycznej prezentacji obranego zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest poprawny i właściwy.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Ks. mgr lic. RAFAŁ KAMIŃSKI we wszystkich częściach rozprawy, prezentowanej jako studium kanoniczno-teologiczne, podjął się zrealizowania nowatorskiego ujęcia tematu *prawnej ochrony środków społecznej komunikacji*. W przestrzeni polskich i zagranicznych wydawnictw kanonicznych nie ma tak kompletnego opracowania, natomiast szczegółowe prezentacje poszczególnych autorytetów z zakresu kanonistyki i teologii, jak i mass mediów zostały przez Doktoranta nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością włączone do treści prezentowanej rozprawy naukowej. Nie zauważono, by Doktorant w najmniejszym nawet wymiarze pokusił się na przywłaszczenie cudzej myśli czy też prezentowanej autorskiej tezy. Natomiast, jeśli odnosi się do dorobku innych autorów lub korzysta z osiągnięć uznanych autorów, jako autorytetów w tej dziedzinie badań, to z zasady potwierdza taką czynność w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych. Mając bowiem na uwadze rozwój danej dyscypliny i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie zrezygnować z takiego działania w zakresie interdyscyplinarnego korzystania z dorobku innych autorów, których ukazuje się na kanwie kanonicznych relacji, właściwych dla obranej szczegółowej tezy badawczej.
- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, trzy rozdziały i zakończenie. Jak wskazałem wyżej w mojej ocenie wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii tego typu rozpraw elementy formalne. Autor wykazał wielką świadomość badawczą, świadomość postawionego celu i problemu, krytycznie odniósł się do źródeł i literatury przedmiotu, która stanowiła bazę dla przygotowywania rozprawy doktorskiej. Wskazał na wątek wiodący w rozprawie i wątek docelowy, jako ukoronowanie swoich badań, co było konsekwentną realizacją problemu określonego w temacie zasadniczym rozprawy. W

merytorycznej treści rozprawy poprawnie i ściśle korzystał z zasobu źródłowego oraz wiarygodnie dokumentował taki sposób działania. Autor w sposób zwięzły zaprezentował treść rozprawy, wskazał na zastosowane metody, określił *novum* swego opracowania, postawił istotne dla naukowej rozprawy doktorskiej pytanie, które zwiastowało sam problem badawczy i opracowywane zagadnienie.

- Treść poszczególnych rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie części zagadnienia szczegółowe, wskazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu. Doktorant podjął się ukazania istotnych elementów merytorycznych w zakresie ewolucji poglądów Kościoła i Jego nauczania na płaszczyźnie środków społecznej komunikacji. Ta część opracowania nie jest zwykłą historyczną relacją o wydanych dokumentach, tak licznych i bogatych w ujęciu autorskiej prezentacji Doktoranta, ale zawiera się w prezentacji problemów istotnych dla nauczania i troski Kościoła w zakresie środków społecznej komunikacji, od czasu wynalezienia druku i jego stosowania. Te zagadnienia to: troska o obronę wiary i obyczajów, prezentacja nauczania eklezjalnego o właściwym używaniu środków, wskazanie na podstawowe prawa komunikacji, istotne dla zaistnienia właściwych relacji międzyludzkich w danej społeczności, czy też wykorzystania środków społecznej komunikacji jako narzędzie duszpasterskiego zwiastowania Dobrej Nowiny w integralnym działaniu Kościoła i wzajemnych relacjach wiernych ze wszystkimi, których spotkają we wspólnocie życia.
- Również wartościowe i inspirujące są rozważania i propozycje Doktoranta w zakresie troski Kościoła o właściwe używanie środków społecznej komunikacji. Zakresem odpowiedzialności sprawiedliwie obdzielił wszystkich, którzy tworzą wspólnotę Kościoła Powszechnego, jak również wspólnoty działające i stanowiące o kanonicznej istocie Kościołów Partykularnych. Stąd akcent zasadny i konieczny na wspólnych obowiązkach wszystkich wiernych, bowiem nikt z ochrzczonych nie zostaje wyłączony z realizowania podstawowej misji Kościoła, jak również przejawiania troski o osobiste świadectwo wiary, o dynamikę podejmowanych dzieł apostołskich i dzieł miłości. Autor zachował zasadę proporcjonalnej odpowiedzialności za używanie tychże środków, stąd jego autorskie rozważania na temat troski władzy kościelnej, wieloaspektowych i wielowarstwowych zadań istotnych dla posługi biskupa diecezjalnego w tym wymiarze, istotnych dla Konferencji Biskupów, czy też wykorzystania środków medialnych, jako narzędzi w chrześcijańskiej pedagogizacji środowiska katechetycznego przepowiadania Dobrej Nowiny. Autor jest również świadomy tego, że współczesna rzeczywistość multimedialna, bogata jak nigdy dotąd, niesie ze sobą całe spektrum zagrożeń, tak dla poszczególnych wiernych, jak i dla poważnego zdefektowania relacji rodzinnych, społecznych, również w wymiarze duchowego doświadczenia wiary, co od ludzi Kościoła wymaga mądrej i odpowiedzialnej ingerencji.
- Na szczególne zauważenie zasługuje III część rozprawy: *nadużycia w korzystaniu ze środków społecznej komunikacji*. Doktorant w sposób merytoryczny, kanonicznie poprawny, dokonał charakterystyki przestępstw przeciwko religii i jedności Kościoła, popełnianych przez wiernych z wykorzystaniem środków społecznej komunikacji. Zakres przedmiotowy tych przestępstw ujawniają działania

bluźniercze, naruszanie dobrych obyczajów, dokonywane zniewagi przeciwko religii lub Kościołowi, zniesławienia, podżeganie do nienawiści lub postawy pogardy wobec religii lub Kościoła, co ma swoje urzeczywistnienie jako zachowanie przeciwne prawu. Rozważania Autor zakończył zagadnieniem wymierzenia sprawiedliwej kary. We wszystkich prezentowanych częściach opracowania, jako przemyślane i wartościowe dla osiągnięć naukowych i merytorycznych, są autorskie wnioski Doktoranta, które zwieńczają poszczególne części opracowania, a których dopełnieniem jest zakończenie rozprawy.

- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Również ta część rozprawy jest bardzo wartościowa nie tylko dla polskiego Czytelnika. Bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu wskazuje na fakt, iż media – nie tylko od czasu Soboru Watykańskiego II – lecz zawsze stanowiły dla wspólnoty Kościoła *wynalazek godny podziwu, stworzony przez ludzki geniusz wsparty Bożą pomocą oraz środkami w służbie apostołstwa* (s. 225). Doktorant w benedyktyńskim trudzie przeanalizował 15 źródeł kodeksowych, 123 źródła papieskich dokumentów, 13 źródeł dokumentów soborowych, 38 dokumentów wydanych przez instytucje Kurii Rzymskiej, 13 źródłowych dokumentów wydanych przez Kościoły Partykularne, 2 dokumenty prawa międzynarodowego i 2 źródła istotne dla prawa polskiego, 7 dla prawa włoskiego oraz 164 pozycje bibliografii przedmiotowej. Dlatego w treści zauważa się merytoryczny przekaz obranego zagadnienia, przedmiotowych kwestii, bez zbędnych odskoczni. Tekst samej rozprawy ma faktycznie niewiele mankamentów, co mnie osobiście nie martwi i nie stanowi żadnego defektu, bowiem – łatwiej będzie przygotować rozprawę do druku i te nieznaczne braki uzupełnić. W rozprawie odczuwa się brak opracowań polskich autorów, których w tym zakresie i tematyce Autor nie zamieścił, choć analiza bardzo szczegółowych zagadnień ważnych również dla Doktoranta jest od lat prezentowana z racji rozwoju edukacji dziennikarstwa na wydziałach uczelni katolickich i nie tylko. Moim zdaniem Autor jednak skupił się na prezentacji materiału źródłowego w zakresie ścisłego nauczania kościelnego, co jest bardzo integralne z badaniami kanonistycznymi i teologicznymi. Dlatego dla innych, kolejnych już opracowań, ta rozprawa doktorska ks. mgra lic. Rafała Kamińskiego będzie stanowić poważne osiągnięcie badawcze w przedmiotowym zakresie.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska ks. mgra lic. RAFAŁA KAMIŃSKIEGO stanowi potrzebne opracowanie krytyczne z zakresu prawa kanonicznego. Rozprawa stanowi godne zauważenie osiągnięcie badawcze, z którego będą mogli skorzystać zarówno teoretycy, jak i praktycy zajmujący się środkami społecznej komunikacji, a zwłaszcza ich prawną ochroną oraz ochroną praw podmiotowych wiernych i wspólnoty Kościoła Katolickiego. Nieliczne uwagi krytyczne wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego. Uważam, że praca znacząco spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku.

Jestem przekonany, że Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Wrocław, dnia 7 marca 2016 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
x. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176; 071/321-74-15

Pytania Recenzenta na egzamin doktorski ks. mgra lic. Rafała KAMIŃSKIEGO

1. *Salus animarum* jako zasada prawna i duszpasterska.
2. Osoba prawna i fizyczna. Publiczny i prywatny charakter osób prawnych.
3. Zaskarżenie nieważności małżeństwa według norm *Mitis Iudex Dominus Iesus*.
4. Kanoniczne normy o symulacji Eucharystii i Sakramentu Pokuty.
5. Zobowiązani do zachowania formy kanonicznej przy zawieraniu małżeństwa.

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9. 50-328 Wrocław
ks. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego

Wrocław, dnia 7 marca 2016 roku